

Stiftelsen Rättsstatens Vänner

Referat från Seminarium i Linköping den 23 maj 2012

Domaren i Rättssamhället – roll, rekrytering och realiteter

Seminarieret arrangerades av Stiftelsen Rättsstatens Vänner. Det genomfördes i form av en serie av tre på varandra följande panelsamtal i närvaro av ett 40-tal deltagare. Rubrikerna för respektive panelsamtal anges som rubriker i de följande referaten. Under rubrikerna anges paneldeltagarna i de olika avsnitten.

Stiftelsen Rättsstatens Vänner, dess tidigare verksamhet och inriktningen på dagens seminarium presenterades av styrelseledamoten i stiftelsen Anders Frigell.

Samtliga paneldiskussioner leddes av moderatorn, juris doktor, f.d. Diskrimineringsombudsmannen och experten i FN:s kommitté mot rasdiskriminering Peter Nobel.

1. Får vi de domare vi vill ha eller de vi förtjänar?

Paneldeltagare:

Professorn i konstitutionell rätt vid Uppsala universitet, Thomas Bull

Tillförordnade chefredaktören för Dagens Juridik, Stefan Wahlberg

Det skall först noteras att juris doktor Olof Wilske, Riksdagens utredningstjänst, som skulle ha deltagit i panelen hade fått förhinder att delta. Professor Thomas Bull hade emellertid fått del av de noteringar han gjort inför panelsamtalet och lade fram dessa i sitt inledande framförande.

Sammanfattande referat:

Inledningsanförande av Thomas Bull: Han inledde med att nämna det redan anmärkta att hans framställning grundades på Olof Wilskes anteckningar och därför i huvudsak stod för denne. Enligt Wilske är "oberoende" ett nyckelbegrepp vid all diskussion av domare och domstolar. Oberoendet är såväl en rättighet som en skyldighet för dem. Alla som berörs av deras verksamhet berörda skall kunna förlita sig på detta oberoende, vilket är konstitutionellt understruket genom att vara reglerat i lag. Oavsett regelverket blir det emellertid den enskilde domarens uppfattning om sin roll som blir avgörande för hur oberoendet manifesteras och hur det spelar in i verksamheten. Det är i princip en faktor av psykologisk karaktär. En fråga som kan ställas är om det hos domaren finns en självreflektion kring frågan "Vad betyder oberoendet för mig?" I Sverige utövas påverkan inte direkt utan mera indirekt i form av administrativa åtgärder, lönesättning, organisation, ledning etc. Wilske vill hävda att det inom ramen för den demokratiska debatten inte sägs mycket om oberoendet.

Thomas Bull vill dock för sin del påpeka att det förhållandet att domstolar hålls åtskilda från andra slag av myndigheter är ett tecken på att oberoendet värnas, liksom att domstolarnas lagprövningsrätt också ger dem ett oberoende. Om oberoendet således i hög grad handlar om ett personligt förhållande eller förhållningssätt hos domaren är frågan vad som kan göras för att stärka det. Domstolsverket arbetar med etiska riktlinjer i bland annat detta syfte. Det är något Bull tycker kan vara oroande, eftersom det tyder på att en osäkerhet råder. Såväl Wilske som Bull är därför skeptiska till sådana arrangemang. De föredrar andra åtgärder, gärna kurser, vilka dock i så fall måste ha nära anknytning till den egna arbetsplatsen.

Bull lägger för egen del till att vi är på väg att få ett nytt juridiskt landskap genom att vårt medlemskap i EU har gett oss ytterligare en lagstiftare. Vi har nu två och en halv lagstiftare, den nationella, den europeiska liksom den halva EU-domstolen i dess praxisskapande roll.

En intressant iakttagelse är att det i dödsrunor efter domare genomgående talas om flit, noggrannhet och pålitlighet, men att det däremot aldrig skrivs om fantasifullhet, flexibilitet eller kreativitet, egenskaper som säkerligen kommer att behövas mera av i en framtid med två och en halv lagstiftare. En allmän fråga är hur juristerna skall kunna anpassa sig till detta.

Inledningsanförande av Stefan Wahlberg: Om man skall försöka att bedöma domare kan man konstatera att det i åtta fall av tio fungerar bra. Vi har dock anledning att titta på de fall där det fungerar mindre bra. Det är i de fallen systemet sätts på prov. Det är emellertid svårt att se bristerna på nära håll. Med i beräkningen skall tas att domarna utgör den viktigaste delen av rättsstaten. Wahlberg har själv arbetat i Manila, Filipinerna, med uppdrag att få till stånd ett fungerande rättssystem. Korruptionen var utbredd. Domare som inte lät sig korrumpas kunde avrättas så att de inte längre skapade problem. Domarens viktiga roll i att hålla samman samhället underströks kraftigt, då korruptionen styrde över lagarna. I ett sådant samhällstillstånd kan man inte göra affärer om inte domare och domstolar fungerar. Också hos oss kan emellertid lojalitetsband och lönesättning utöva påverkan, fast vi inte ser det. Nya svårigheter uppkommer, när IT-samhället breder ut sig med en delvis ny juridik i släptåg och med svåra avgöranden om vad som är rätt och fel när händelser styrs av knapptryckningar från en annan plats än där de äger rum och med datorn på en tredje. Fallet Quick illustrerar ett annat slag av svårighet genom att åklagare och försvarsadvokat hamnade på samma sida i ansvarsfrågan, vilket skapade svårigheter för domstolen att göra en fri prövning. Kanske skulle man för att klara sig förbi sådana blindskär inför en form av Djävulens advokat, som ifrågasätter alla parter utsagor. En utredning som tidigare Justitiekanslern Göran Lambertz lät genomföra visar att särskilt sexualbrotten riskerar att skapa misstro mot rättssamhället, eftersom de domskäl som anges ofta är oklara. När en utomstående inte kan tillgodogöra sig en dom går mycket förlorat i fråga om förutsebarhet. För att främja enhetlighet och de krav på rättssäkerhet som måste ställas får inte en tilltalads berättelse i domskäl avfärdas genom att "lämnas utan avseende", utan domstolens resonemang måste förklaras i detalj så att de kan förstås av både tilltalade och utomstående, däribland journalister. Detta är av största vikt för förtroendet för domstolarna. Man ser allt för ofta enkla avfärdanden. Som det nu är tycks det ofta vara viktigare för domare att, mellan skål och vägg, ha förtroende för varandras dömande än att eftersträva allmänhetens förtroende.

Som svar på fråga pekar Stefan Wahlberg ut ett antal åtgärder, vilka borde kunna förstärka förtroendet för domstolarna, såsom att avskaffa nämndemannainstitutet, att införa en

tremannasammansättning i alla mål i första instans och att kräva enighet för fällande dom. Också i fråga om resning och prövningstillstånd bör majoritetsavgöranden slopas.

På fråga om rättskälleläran med stark ställning för förarbetsuttalanden har gjort juristerna så tekniskt orienterade att det förträngt juristernas egna värderingar svarar Thomas Bull att det nog kan vara så och hänvisar till den av Per-Olof Ekelöf en gång diskuterade frågan om juridik är en vetenskap eller en teknik. Han anser dock att det är på väg att lättas upp och pekar på viljan att hänvisa frågor till EU-domstolen som exempel på detta, där vissa domare tycks agera mera fritt, andra mera försiktigt. Stefan Wahlberg lägger till att målen om vad som kan ses som dubbelbestraffning (parallellt utnyttjande av administrativ straffavgift och straffrättslig sanktion) i samband med skattebrott visar på en tilltagande självständighet hos underrättsdomare, när de i sitt dömande fjärrar sig från Högsta Domstolen. Samtidigt som detta kan vara förstäligt skapar det dock brister i förutsebarheten och frågetecken kring det förhållandet att liknande fall bedöms olika vid olika domstolar i landet.

En seminariedeltagare påpekar att en risk i fråga om domares oberoende kan aktualiseras när mål skall tas om eller lottas om mellan domare som är verksamma i samma domstol, under samma chef, då interna hänsyn kan spela stor roll, vilket dock inte erkänns som problem av domare men uppfattas som problematiskt av utomstående. Thomas Bull kommenterar detta med att det generellt gäller att de som är inne i ett system oftast har förtroende för det och för sina kollegor i detta. Ett sådant ömsesidigt förtroende kan vara väl grundat, men kan vara farligt när utomstående inte har tilltro till det. Det är viktigt att opartiskheten syns utåt. Stefan Wahlberg lägger till att det interna umgänge som finns i en grupp, med gemensamma kaffestunder och liknande, lätt ger intryck av bristande oberoende samtidigt som "Caesars hustru" inte får misstänkas heller i detta sammanhang. Till detta kommer att domare av hänsyn till den delvis individuella lönesättning som förekommer och till möjligheterna till befördran har kan ha ett intresse att förhålla sig väl i beslutsfattarens ögon.

En advokat bland seminariedeltagarna påpekar att den förhållandevis låga grad av förändringar efter överklaganden som kan iakttas talar emot att det skulle finnas lojalitetsproblem bland domare. Som advokat måste han arbeta för sina klienter och, även om han kan se en poäng med en Djävulens advokat, är han tveksam till en sådan. Med hänsyn till lönesättning för domare och deras befördran kan han se en risk av för stort beroende av chefen. Han ställer sig skeptisk till allt för kreativa domare, eftersom förstahandsmålet måste vara förutseende i dömandet.

En annan seminariedeltagare pekar på samvaro inom Rotary och liknande sociala organisationer som problematiska för oberoendet, liksom den påverkan som kan förekomma vid fortbildning och liknande samt tillägger att opartiskhet skall gälla i all myndighetsverksamhet, vilket skapar problem då de underlag för domstolarnas bedömningar som ges in av t.ex. socialsekreterare ofta är godtyckliga med risk för godtyckliga domar som följd.

2. Hur påverkas domarna i en verklighet av alltmer mekaniskt och pressande arbete?

Panel.

Juris doktorn, docenten i processrätt vid Uppsala universitet, Eric Bylander

Thomas Bull (se under 1)

Sammanfattande referat:

Inledningsanförande av Eric Bylander: Han har själv en bakgrund som domare och finner, bland annat mot den bakgrunden, att det ligger en hel del i frågan i rubriken även om den kan uppfattas som något tendensiös. Den reformering av rättegångsväsendet - kallat En Modernare Rättegång – som i huvudsak trädde i kraft år 2008 och var den viktigaste reformen på området sedan tillkomsten år 1948 av rättegångsbalken ledde till förändringar bland annat i fråga om förhørsutsagor och till att prövningstillstånd infördes i hovrätt. När det gäller att förhørsutsagorna skall dokumenteras genom upptagning i första instans så påverkar det knappast tingsrättsdomarnas arbete. Att de senare som huvudregel skall spelas upp i hovrätt i stället för att nya förhör genomförs där medför dock vissa problem, eftersom det inte är lika engagerande att se på film som att se och höra förhörspersoner i levande livet. I den rättegångsordning som gällde före rättegångsbalken var processen i hovrätt huvudsakligen skriftlig. Lagberedningen fann på sin tid att detta gjorde rollen som hovrättsdomare oattraktiv och formalistisk. För egen del har han funnit det mindre engagerande att se på inspelningar de gånger han gjort det. Med en övergång från "live" till uppspelning av "gamla" utsagor i hovrätt skulle man i och för sig kunna tänka sig att domare som föredrar mera "live" skulle söka sig från hovrätter till tingsrätter, men någon sådan strömning verkar inte förekomma. Eftersom domstolarna är till för medborgarna har dock själva domarrollen mindre betydelse än domarnas uppgift, som är att döma. I fråga om synen på domare och domarrollen gäller att den inte behöver vara densamma hos en yttre betraktare som hos den som har rollen, men man kan nog konstatera att den tycks vara på väg att förändras. Det hänger samman med att arbetsbördan i domstolarna är stor, att målen möjligen är mera komplexa i dag än tidigare och att det uttrycks tydligare krav i dag än tidigare på mål skall avgöras i viss takt, vilket mer markant lyfter fram chefsdomarnas roller som chefer och kravställare. Att domarna i dag får mera utbildning än tidigare är bra, men ökar samtidigt förväntanstrycket på dem att leverera. Detsamma kan följa av den renodling av domarrollen som förekommer. Vi har många duktiga och för domarrollen väl lämpade unga jurister, men finns förmågan att göra rollen attraktiv för dem? Eric Bylander är rädd för att domare stelnar i sin värld, där kreativitet, initiativförmåga och samhällsengagemang inte räknas någon till godo. Den farhågan reser också frågan hur de som redan har rollen skall aktiveras.

Inledningsanförande av Thomas Bull: Han vill försöka lägga ett professionsperspektiv på domarna i deras yrkesroller. Att göra det ligger nära en sociologisk bedömning och går ut på att man studerar yrken – professioner - vilka kräver en teoretisk utbildning och för vilka yrket är i någon mening regelstyrt samt där det ankommer på rollinnehavarna att utnyttja sina kunskaper i icke typiska situationer. Inom en sådan profession skapas i allmänhet en idé om vad som är ett väl utfört arbete. Regelstyrningen medför att uppdragsgivaren – i allmänhet staten – ger yrkesinnehavarna en självständighet att utföra sina uppgifter, dock med en motprestation, nämligen att leverera det de skall enligt sina uppdrag. Professionerna ges en särställning, men är en fråga om frihet under ansvar. Under 1970-talet svängde debatten så att professionerna sågs som problematiska genom att de ansågs stänga ute andra från betydelsefulla uppgifter och att genom att de styrdes av egenintressen. Man ansåg statsförvaltningen vara dyr och professionerna träffades av argument från två håll: De var för dyra och de var ineffektiva. Detta ledde till en reformering av förvaltningen i former hämtade från näringslivet, med exempelvis resultatorientering, fokusering på produktion och

effektivitet. Det talas därefter mycket om kvantitativa resultat, mera sällan om kvalitativa resultat. Managementfilosofi råder med krav på ledarskap. Inte sällan förekommer i förvaltningen chefer med annan bakgrund än i professionen, där valet av chef styrs av goda chefsegenskaper framför kunskaper i sakfrågorna. Det medför en risk att chefskapet utövas över något chefen inte själv fullt ut förstår. För att stärka chefskapet införs mellannivåer bland chefer. Omorganisationer har blivit en modenyck med en tydlig strävan mot större enheter. Medborgarna ses som brukare av tjänster, varvid frågan ställs vad kunden vill ha. Det är dock inte självklart att kunden skall bestämma över offentlig förvaltning. Vad professionen för sin del har tyckt har spelat mindre roll. Vi har allt mera närmast oss en standardisering. Med den uppkommer frågan om också arbetsresultaten har förändrats och vilken betydelse det i så fall har. De negativa effekter som kan ha blivit en följd av förändringarna kan hota de reformerade verksamheterna. Thomas Bull medverkar i ett projekt, vilket syftar till att återskapa professionstänkandet avseende yrken där innehavarna utför arbete för det allmännas bästa. Utmärkande för sådana är att innehavarna har en autonom kontroll över sitt arbete. Sett i ljuset av senare tiders reformer är domarrollen en typisk sådan profession. Försök har gjorts att tillsammans med domare bedöma kvaliteten av deras arbete, men det är svårt att precisera kvalitet i en uppgift som kännetecknas av oberoende. Studier visar att små domstolar är mera effektiva än stora, men det ligger inte i trenden att ta som ledstjärna. Det finns dock en risk att den enskilde inte känner lika stort ansvar i en stor organisation som i en liten. En viktig uppgift måste vara att bestämma vilka ideal som skall styra domstolarna, liksom annan förvaltning. Skall de verka så att så mycket pengar som möjligt sparas in eller skall andra mål gälla?

Anne Ramberg, Advokatsamfundets generalsekreterare, instämmer i Thomas Bulls analys och påpekar att politiker och andra under de senaste åren velat komma åt professionerna, vilket är mera tydligt i andra delar av Europa än i Sverige. Som exempel pekar hon på EU-kommissionens ambitioner att förringa advokatrollen med en tendens att lägga ut advokattjänster till billigare experter.

På fråga om vi kan räkna med att få sämre domare svarar Eric Bylander att domarna ges allt mera utbildning under hand, vilket går emot en strömlinjeformning av dem. Dock, påpekar han, finns det en administrativ strömlinjeformning som inte stämmer med den tankemässiga viljan.

En fråga ställs om risken att ha domare med breda kunskaper, när de exempelvis tvingas att bedöma och uttala sig om vittnesutsagor fast de inte är experter på sådana bedömningar. Eric Bylander svarar att det ändå är bättre med utbildade än outbildade domare. Det finns enligt Bylander en risk för att de som har mindre spetskunskap blir effektiva på att avgöra mål, då de kan ha lätt för att lämna faktorer utan avseende. Han anser att vittnesbedömning är så förknippad med bevisprövning att de måste utföras tillsammans.

Thomas Bull påpekar att om man går för långt i specialisering av domare kan frågan med fog ställas vad man skall ha domare till.

Professor Kjell-Åke Modéer påpekar att i domarutbildningen befinner sig Domstolsverket någonstans mellan politikerna och domarna. Han efterfrågar information om Domar akademiens roll i utbildningen. På detta svarar advokaten Bengt Ivarsson att akademien bland annat ägnar sig åt processrätt. Dess kurskatalog är omfattande. Enligt akademien krävs mer och mer av domarna, dock är variationen stor mellan olika domstolar i landet och akademien har en ambition att verksamheten i domstolarna skall samordnas.

3. Domarens roll i dagens samhälle

Panel:

Lagmannen i Solna tingsrätt, Mari Heidenborg

Generalsekreteraren i Sveriges Advokatsamfund, Anne Ramberg

Professor emeritus i rättshistoria vid Lunds universitet, Kjell-Åke Modéer

Sammanfattande referat:

Inledningsanförande av Mari Heidenborg: En domares mest näraliggande uppgift är att döma. Vad ställer emellertid rollen för krav på domarna? De skall vara opartiska och självständiga. De måste också kunna visa det. En domare har makt att fatta beslut. En sådan makthavare skall granskas, vilket domarna måste acceptera att de blir. En domare måste se sin roll i ett samhällsperspektiv. Det betyder att domarna måste bli mera utåtriktade för att få och behålla allmänhetens förtroende, vilket är en grundbult inte bara för domarna utan för samhället. Det är inte utan vidare självklart att domarna och domstolarna uppfattas vara oberoende, fast de flesta nog bedöms så. Domstolarna måste dock anpassa sig till behovet att visa sitt oberoende. De är dock av tradition trögrörliga. Två faktorer spelar in i allmänhetens syn på domstolar: För det första är den gamla auktoritetstron borta. För det andra ställs allt starkare krav, när informationssamhället ger allt fler tillgång till information, på att domstolarna skall bli så tydliga att det framgår att det en domstol uttalar är rimligt och att det blir förstått. Dessa båda faktorer medför en större exponering av domstolarna samtidigt som avgörandena i högre grad än tidigare sätts i fråga. Som en följd av detta måste domarna göra sig tillgängliga för att ge korrekt information. Vi måste förklara när det blir fel och när vi dömer mot en opinion måste vi förklara så att allmänheten förstår. Annars riskeras förtroendet. Vi skall inte bara döma rätt och riktigt utan också visa att vi gör det. Bland annat genom att skriva läsligt och vara beredda att förklara. Vi klarar av detta och har redan blivit bättre på det. Men det kräver domare som är starka och vågar fatta de jobbiga besluten. En risk är det pressade arbetsschemat. Det ligger en fara i att driva effektiviseringen för hårt, fast det i och för sig också är en rättssäkerhetsfråga att avgöranden kommer till stånd snabbt. Vi får dock inte bara rikta in oss på att avverka mål så att vi tappar bort de goda domskälen och att vara beredda att förklara vad vi gör.

Inledningsanförande av Anne Ramberg: Hon sitter i Domarnämnden, vilket är ett angeläget uppdrag. Anne Ramberg håller med i allt vad Mari Heidenborg sagt och understryker särskilt värdet av att domarna lägger vikt vid pedagogiken och är noga med att utforma tydliga och begripliga domskäl. Hon tillägger att en domares roll har förändrats bland annat genom att domarna kommit i skärningspunkten mellan juridik och politik. Efter vårt inträde i EU och med Europakonventionen har domarna vidare fått en ökad makt. Från ett advokatperspektiv har domarnas ställning stärkts på grund av dess båda förhållanden. Domarens uppgift är att skydda den goda rättsordningen. Vi har bra domare som är oberoende och självständiga. Det finns dock anledning att ställa frågan hur långt självständigheten sträcker sig. Historien har visat på en försiktighet hos domarna att utnyttja den. Det är en generationsfråga hos domarna att våga utnyttja domstolarnas lagprövningsrätt. Den kan ligga närmare till hands för en domargeneration som inte har uppfostrats med lagstiftarens intentioner klaggjorda i förarbeten. Domarna kommer helt säkert att klara de nya kraven, men

anpassningen kommer nog att ta en tid. Till följd av den fortgående internationaliseringen och EU-inträdet har lagtexterna blivit mera komplexa. Vi har nog kommit så långt att alla, förutom att vara goda generalister, också måste ha specialkunskaper på särskilda områden i en fungerande balans mellan de båda. Det mångkulturella samhället ställer också nya krav på domarna. Den maktförskjutning som gett domarna en starkare ställning efter EU-inträdet och med stöd av Europakonventionen är av godo. Domstolarna är väl lämpade att spela en viktig roll i det demokratiska samhället. Anne Ramberg vill dock efterlysa ett ökat engagemang hos domarna. För att gå åt det hållet bör ordningen med storrotlar lämnas till förmån för en större självständighet för den enskilde domaren. Det kan finnas anledning att studera skiljeförfarandet för att dra nyttiga lärdomar av detta.

Inledningsanförande av Kjell-Åke Modéer: Han vill lägga en struktur på dagens seminarieämne med ett brett perspektiv. Vi talar om domarrollen som en konstruktion baserad på domarnas syn på sin professionella roll, men vad diskuterar domarna i sin yrkesroll? Den domarkultur vi har är unikt svensk. Den är kunskapsstyrd och synen på författningen – författningskulturen – är viktig. Juristerna har dock inte tagit del i författningsdiskussionen i Sverige. Hans Ragnemalm, tidigare svensk ledamot i EU-domstolen, har sammanfattat sina erfarenheter från domstolen och då framhållit att det fanns en gemensam grundsyn hos domarna. Alla kände till något om den romerska rätten, de mänskliga rättigheterna, rättsstatliga krav och förvaltningsförhållanden, det vill säga den europeiska rättshistorien. Enligt Kjell-Åke Modéer saknar vi dock en ordentlig diskussion om domarrollen i Sverige. Utanför Sverige, där domarkåpor för övrigt genomgående förekommer, finns dock en rik diskussion. I sin fortsatta genomgång redogör han för en fortgående rättsfilosofisk diskussion i olika delar av världen. Härvid hänvisas bl.a. till "Learned Hand: The Man and the Judge" av Gerald Gunther, "Omsorg för retfaerdighed. Essays om retlig praxis" av Henrik Zahle, "Domartjänster. Några tankar med anledning av Domarlagsutredningens betänkande" av Fredrik Wersäll (SvJT 2012 s. 50) och "Domstolarnas ställning enligt 1974 års regeringsform" av Gustaf Petrén (SvJT 1975 s. 1). Han avslutar denna genomgång med att peka på modernitetens påverkan på rättssamhället och framhåller att det ligger i moderniteten att peka på lagen som styrinstrument i samhället med en monolitisk domare, att specialdomstolar införs och att juristernas möjligheter att påverka lagstiftningen begränsas. Senmoderniteten kännetecknas av fragmentisering med flera rättskällor, större inslag av folkrätt och återupplivad sedvanerätt. Det gamla förkastas dock inte, utan vi rör oss mot ett "både och". Vi kan se att domarrollen förändras från att ha kännetecknas av en manlig domarkultur till att bli en mänsklig domarkultur. Friheten för domarna och deras autonomi är på väg att öka. Kraftfälten är flera än juridik och politik i och med att också marknad, ekonomi, ideologi och etik spelar in. Vi ser samtidigt en form av "direktörsdomare" med budgetansvar och med domarrollen konkurrensutsatt. Domaryrket har dock inte marknadsförts. Tvistemålen tenderar att flyttas till skiljenämnder. Trenden är att vi går från många små domstolar till större och färre. I en blivande domarlag kan vi få se domarrollen framlyftad och förstärkt. Vi går emot att se nationella domare agera i ett multinationellt samhälle. Det finns anledning att minnas domarregeln, som säger att en god domare är bättre än en god lag.

På fråga av Thomas Bull om svenska domare, som för närvarande är ganska anonyma, kommer att bli mera synliga svarar Mari Heidenborg att domarna till följd av uppfostran är onödigt försiktiga, men kommer att tvingas ställa sig upp och ta plats i sin domarroll.

Moderatorn Peter Nobel påpekar att politikerna inte inser att juridiken är förverkligad politik, vilket bör motivera att juristerna ges större utrymme.

Herbert Jacobsson, Linköpings universitet, framhåller att domare knappast ägnar sig mycket åt värderingar, men pekar på att de kan behöva göra det i högre grad med de allt flera rättskällor som nu finns.

Det påpekas från auditoriet att de lekmannadomare som förekommer är politiker eller har anknytning till politiken, vilket inte stämmer med maktodelningsläran.

Ove Svensson, före detta rådman, nämner att domstolarna har lyfts fram som den tredje statsmakten i och med ändringar i regeringsformen. Han lägger till att systemet med storrotlar varit olyckligt och att det är av stort värde för en domare att delta i handläggningen av sina mål redan från första början. Avslutningsvis hänvisar han till att 1955 års domarkommitté visade att mindre domstolar var mest effektiva, men eftersom det var kontroversiellt begränsades kommitténs uppdrag.

Mari Heidenborg upplyser att utvecklingen har vänt i fråga om storrotlar och att man går tillbaka till att domarna handlägger sina egna mål också under förberedelsen. Det skapar inte en bra arbetsmiljö för domare om de bara dömer. Det blir inga bra domare av detta.

Anne Ramberg framhåller vikten av att kunna rekrytera domare, vilket kan vara svårt på en del mindre orter. Det är möjligt att en viss storlek behövs för att underlätta rekrytering. Till detta påpekar Eric Bylander att det numera i allmänhet gäller att två medlemmar i en familj skall ha arbete på samma ort. Han lägger till att en undersökning bland unga jurister visar att hos dem tillhör domstolarna de tre mest populära arbetsplatserna.

Med detta tackade moderatorn för ett intressant seminarium och avslutade detta.